

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Gunāra Kusiņa

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2018. gada 26. aprīlī

lietā Nr. 2017-17-01

„Par 2017. gada 1. jūnija likuma „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 1. panta un 2017. gada 22. jūnija likuma „Grozījums likumā „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”

1. Satversmes tiesa 2018. gada 12. aprīlī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2017-17-01 „Par 2017. gada 1. jūnija likuma „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 1. panta un 2017. gada 22. jūnija likuma „Grozījums likumā „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam” (turpmāk – Spriedums).

Piekrītu Spriedumā atzītajam, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam. Tomēr nevaru piekrist Spriedumā izmantotajai apstrīdēto normu satversmības izvērtēšanas metodoloģijai un vairākiem secinājumiem, kas bijuši par pamatu šādam nolēmumam.

Argumentējot savu viedokli, izmantošu Spriedumā lietotos saīsinājumus.

2. Piekrītu Spriedumā secinātajam, ka apstrīdētās normas ierobežo Pieteikumu iesniedzējiem Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā noteiktās tiesības (*sk. Sprieduma 18.2. punktu*). Tāpat Spriedumā pamatoti

norādīts uz kritērijiem, kuri būtu jāizvērtē, lai noskaidrotu, vai šāds ierobežojums atbilst Satversmei, citstarp kritēriju – vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu (*sk. Sprieduma 19. un 20. punktu*).

Minētie kritēriji jeb „pamattiesību ierobežojuma satversmības tests” tiek izmantots arī citu valstu konstitucionālo tiesu nolēmumos. Savukārt Satversmes tiesas nolēmumos šis tests tiek konsekventi izmantots praktiski kopš tiesas darba pirmsākumiem. Un tas ir likumsakarīgi, jo nonākt pie faktos balstīta, argumentēta un pamatota secinājuma par to, ka apstrīdētās normas atbilst vai neatbilst Satversmei, iespējams, izmantojot noteiktu metodoloģiju. Pamattiesību ierobežojuma satversmības tests ir komplekss, loģiski secīgs, turklāt katram tā kritērijam ir noteikts mērķis, šie kritēriji papildina viens otru un tie nav savstarpēji aptveroši.

3. Piekrītu Spriedumā norādītajam: izskatāmajā lietā būtiski ir tas, ka Satversmes tiesa jau vērtējusi vairāku piespiedu nomas tiesiskās attiecības regulējošu tiesību normu satversmību (*sk. Sprieduma 21. punktu*). Vienlaikus uzskatu, ka būtiski ir arī tas, kādu metodoloģiju tiesa iepriekš ir izmantojusi, vērtējot zemes īpašniekiem noteikto īpašuma tiesību ierobežojumu piespiedu nomas tiesiskajās attiecībās satversmību.

Pirmo reizi tiesību normas, kas noteica piespiedu nomas maksas apmēru, Satversmes tiesā tika vērtētas spriedumā lietā Nr. 2008-36-01. Šajā spriedumā izmantots jau pieminētais pamattiesību ierobežojuma satversmības tests un atzīts, ka apstrīdētās normas neatbilst samērīguma principam un tādēļ arī Satversmes 105. pantam. Satversmes tiesa arī deva likumdevējam laiku spriedumā konstatēto pamattiesību pārkāpumu novēršanai (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-36-01 15.3. un 18. punktu*).

Nākamā lieta, kurā Satversmes tiesa vērtēja tiesību normas par piespiedu nomas maksas apmēru, bija lieta Nr. 2010-22-01. Tajā Satversmes tiesa visupirms izvērtēja, vai apstrīdētajās normās ir ietverts pamattiesību ierobežojums, vai šāds ierobežojums noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai apstrīdētās normas ir piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai. Tomēr, noskaidrojot, vai apstrīdētajās normās

noteiktais tiesību ierobežojums ir nepieciešams, tiesa atzina, ka konkrētajā gadījumā ir izvērtējams jautājums, vai likumdevējs ievērojis spriedumā lietā Nr. 2008-36-01 noteikto un pieņēmis tādu tiesisko regulējumu, kas mazāk ierobežotu zemes īpašnieku īpašuma tiesības (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 27. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-22-01 12. un 12.4.2. punktu*). Proti, spriedumā lietā Nr. 2010-22-01 jautājums par to, vai likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, ir ņēmis vērā Satversmes tiesas spriedumā ietvertās atziņas, tika vērtēts samērīguma principa kontekstā.

Turpretī izskatāmajā lietā Satversmes tiesa, atsaucoties uz Satversmes tiesas likuma 32. panta otro daļu, kas noteic tiesas sprieduma vispāršaistošo spēku, secināja: lai izvērtētu, vai apstrīdētās normas ir pieņemtas, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību, Satversmes tiesai jānoskaidro, vai likumdevējs ir pienācīgi analizējis un pamatojis apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma satversmību kontekstā ar tiesas nodibināto judikatūru piespiedu nomas jautājumos (*sk. Sprieduma 21.3. punktu*).

Nav šaubu, ka Satversmes tiesas spriedums un tajā sniegtā tiesību normas interpretācija likumdevējam ir obligāta. Tomēr spriedums konkrētā lietā neaptver izmaiņas, kas var notikt pēc tā spēkā stāšanās (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 15. jūnija sprieduma lietā Nr. 2005-13-0106 10.1. punktu*). Satversmes tiesas spriedums nenozīmē, ka nepieciešamības gadījumā nav iespējams izdarīt grozījumus tiesiskajā regulējumā. Proti, likumdevējs arī pēc Satversmes tiesas sprieduma, ja nepieciešams, ir tiesīgs ātri reaģēt uz situācijas izmaiņām un pieņemt tādas tiesību normas, kas, pēc likumdevēja ieskata, varētu atrisināt radušās problēmas. Arī tiesību zinātnē ir norādīts uz gadījumiem, kad likumdevējs varētu atkārtoti pieņemt pat tādas tiesību normas, kas jau tikušas atzītas par Satversmei neatbilstošām (*sk.: Rodiņa A., Spale A. 85. panta komentārs. Grām.: Balodis R. (zin. red.). Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 142. lpp.*). Turklāt, ja Satversmes tiesa jau ir vērtējusi apstrīdētajām normām līdzīgu normu, tai ir pienākums ievērot savos nolēmumos paustās atziņas tiesiskās sistēmas stabilitātes, kontinuitātes, tiesiskuma un

vienlīdzības prasību dēļ (sk. *Satversmes tiesas 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 14. punktu*).

Uzskatu, ka izskatāmā lieta ir līdzīga lietai Nr. 2010-22-01, jo pirms apstrīdēto normu pieņemšanas gan vienā, gan otrā gadījumā Satversmes tiesa jau bija izteikusies par zemes īpašniekiem piespiedu nomas tiesiskajās attiecībās noteikto ierobežojumu satversmību. Tādējādi izskatāmajā lietā bija jāizmanto tāda pati metodoloģija, kā spriedumā lietā Nr. 2010-22-01, vai arī jānorāda, kādēļ šī metodoloģija konkrētajā gadījumā nebūtu piemērojama. Tomēr Spriedumā tas nav izdarīts.

4. Spriedumā pēc būtības ir ieviesta jauna pieeja jautājumā par to, kā noskaidrot, vai apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir pieņemts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Šai pieejai nevaru piekrist vairāku iemeslu dēļ.

4.1. Līdz šim Satversmes tiesas nolēmumos bija nostiprināta atziņa, ka tas, vai likums pieņemts pienācīgā kārtībā, izvērtējams saskaņā ar Satversmes 21. pantu. Tajā ir ietverts princips, ka Saeima pati nosaka sev darbības kārtību (sk. *Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 5. punktu un 2017. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 25.1. punktu*). Proti, Satversme un Saeimas kārtības rullis izvirza noteiktas prasības procesam, kādā tiek izstrādāti un pieņemti normatīvie akti. Tomēr gan Satversme, gan Saeimas kārtības rullis atsevišķos gadījumos piešķir likumdevējam rīcības brīvību lemt par kārtību, kādā izskatīt vienu vai otru likumprojektu.

4.2. Satversmes tiesas process ir balstīts uz objektīvās izmeklēšanas principu (sk. *Satversmes tiesas 2017. gada 24. novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 12.2. punktu*). Minētais princips noteic pašai tiesai vairākus pienākumus – citstarp objektīvi izvērtēt visus lietas apstākļus. Turklāt tiesa izmanto ne vien lietas dalībnieku iesniegtos argumentus un pierādījumus, bet šādus argumentus un pierādījumus meklē arī pati (sk. *Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 23. punktu*).

Spriedumā atzīts, ka, atkārtoti nosakot zemes īpašnieku īpašuma tiesību ierobežojumu piespiedu nomas tiesiskajās attiecībās, likumdevēja rīcībā vajadzēja būt šāda lēmuma pieņemšanai nepieciešamajai informācijai (*sk. Sprieduma 22. punktu*). Spriedumā ietverta arī vispārīga informācija par apstrīdēto normu pieņemšanas gaitu Saeimā (*sk. Sprieduma 22.1. un 22.2. punktu*). Tomēr Spriedums nesatur pilnīgu lietas materiālos esošo un tiesas sēdē noskaidroto faktisko apstākļu atspoguļojumu par apstrīdēto normu pieņemšanas gaitu. Faktiskās situācijas pilnvērtīgs atspoguļojums ir obligāts priekšnoteikums tam, lai spriedumā būtu iespējams noskaidrot, vai likumdevēja rīcībā bijis viss nepieciešamais un vai likumdevējs ir pienācīgi analizējis un pamatojis apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma satversmību.

Ne vien Satversmes tiesa, bet arī pats likumdevējs jau vairākas reizes ir vērtējis piespiedu nomas tiesisko attiecību regulējumu. Tādējādi pirms apstrīdēto normu pieņemšanas likumdevēja rīcībā ir bijusi noteikta informācija gan par problēmām piespiedu nomas maksas tiesiskajā regulējumā, gan par Satversmes tiesas judikatūru šajā jautājumā. Arī no lietas materiāliem un tiesas sēdē norādītā izriet, ka likumdevēja rīcībā bijusi gan citu valsts iestāžu un institūciju, gan arī Saeimas deputātu sniegtā informācija. Piemēram, Zemes dienesta 2015. gada pārskats „Dalītais īpašums un piespiedu noma daudzdzīvokļu mājās Latvijā”, likumprojekta „Piespiedu dalītā īpašuma tiesisko attiecību privatizētajās daudzdzīvokļu mājās izbeigšanas likums” anotācija un ar to saistītā informācija. Vērtējot priekšlikumu samazināt nomas maksas apmēru, Atbildīgā komisija un Apakškomisija savās sēdēs uzklausija Finanšu ministrijas, Tieslietu ministrijas, Ekonomikas ministrijas un Latvijas Pašvaldību savienības sniegto informāciju. Tika uzklausi arī vairāki dzīvokļu īpašnieku un īrnieku biedrības „Tauta pret zemes baroniem” pārstāvji, kā arī akciju sabiedrības „Pilsētas zemes dienests” pārstāvis zvērināts advokāts N. Šlitke. Pēc minēto personu uzklausišanas deputāti vienojušies par 2017. gada 1. jūnija Grozījumu 1. panta redakciju. Tomēr pat pie šādiem apstākļiem Spriedumā atzīts, ka no diskusijām, kas notikušas apstrīdēto normu izstrādes laikā, nav izsecināms pamatojums tam, kādēļ konkrētajos ekonomiskajos un tiesiskajos apstākļos apstrīdētajās normās bija nepieciešams

noteikt tieši šādu piespiedu nomas maksas regulējumu (*sk. Sprieduma 22.3. punktu*).

Tādējādi uzskatu, ka Spriedumā nav ietverts objektīvās izmeklēšanas principa tvērumam atbilstošs faktu konstatējums un vērtējums par to, kādēļ informācija, kas konkrētajā gadījumā bija likumdevēja rīcībā, pēc Satversmes tiesas ieskata, nav bijusi pietiekama apstrīdēto normu pieņemšanai.

4.3. Likumdevējs apstrīdēto normu pieņemšanas gaitā bija pievērsies arī jautājumam par to, ka apstākļi kopš spriedumiem lietās Nr. 2008-36-01 un Nr. 2010-22-01 bija mainījušies un tādēļ nepieciešams pieņemt apstrīdētās normas. Gan Atbildīgās komisijas, gan Apakškomisijas sēdēs deputāts A. Elksniņš vairākkārt norādīja, ka šā brīža ekonomiskā situācija atšķiras no situācijas, kas bijusi 2009. gadā. Depozītu procentu likmes kredītiestādēs esot samazinājušas līdz 1,3 procentiem vai pat līdz 0,12 procentiem gadā, bet aizdevumi no valsts kases tiek izsniegti ar viena procenta likmi (*sk. Atbildīgās komisijas 2016. gada 25. maija sēdēs audioierakstu lietas materiālu 2. sēj.*). Minēto informāciju Apakškomisijas sēdē apstiprināja arī Latvijas bankas pārstāvis G. Bērziņš, kurš norādīja, ka ir būtiski mainījušās procentu likmes, samazinājušās refinansēšanas likmes, naudas tirgus likmes un obligāciju likmes. Piemēram, Latvijas valdības ilgtermiņa obligāciju likmes ir samazinājušas no 4 līdz 8 procentiem uz 1 līdz 1,5 procentiem (*sk. Apakškomisijas 2016. gada 14. decembra sēdes audioierakstu lietas materiālu 2. sēj.*). Tomēr Spriedumā šie apstākļi pēc būtības nav vērtēti un līdz ar to nav atspēkots Saeimas arguments par to, ka gan faktiskā, gan ekonomiskā situācija kopš iepriekšējiem Satversmes tiesas spriedumiem piespiedu nomas lietās ir mainījusies.

Uzskatu, ka lietā esošie materiāli un tiesas sēdē noskaidrotie apstākļi bija pietiekami, lai Spriedumā secinātu, ka situācija kopš spriedumiem lietās Nr. 2008-36-01 un Nr. 2010-22-01 bija mainījusies. Attiecīgi konstatējot, ka situācija ir mainījusies, likumdevējs bija tiesīgs atkārtoti lemt par piespiedu nomas maksas apmēra ierobežojumiem.

4.4. Ja Satversmes tiesa secināja, ka izskatāmajā lietā apstrīdēto normu pieņemšanā ir konstatējami procesuāla rakstura pārkāpumi, tai bija jāvērtē šādu pārkāpumu ietekme uz apstrīdēto normu tiesiskumu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ne katrs parlamentārās procedūras pārkāpums ir pietiekams pamats, lai uzskatītu, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka. Lai parlamentārās procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām, ka gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, Saeima pieņemtu atšķirīgu lēmumu (*sk. Satversmes tiesas 1998. gada 13. jūlija sprieduma lietā Nr. 03-04 (98) secinājumu daļas 3. punktu*). Proti, tikai būtisku procesuālo pārkāpumu dēļ tiesību norma uzskatāma par prettiesisku.

Tomēr Spriedumā nav vērtēts, vai konkrētie procesuālie pārkāpumi ir uzskatāmi par tādiem, ka gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, Saeima pieņemtu citāda satura tiesību normas. Iztrūkstot šādam izvērtējumam, nav iespējams secināt, ka apstrīdētās normas nav pieņemtas pienācīgā kārtībā.

4.5. Izskatāmās lietas pamatjautājums bija – vai Saeimas noteiktais piespiedu nomas maksas apmēra ierobežojums atbilst Satversmei? Ievērojot objektīvās izmeklēšanas principu un līdz šim Satversmes tiesas nolēmumos izmantoto pamattiesību ierobežojuma satversmības izvērtēšanas metodoloģiju, Spriedumā nebija pamata aprobežoties vienīgi ar vērtējumu par to, vai apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir pieņemts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Spriedumā bija jāpārbauda šāda ierobežojuma satversmība pēc būtības. Tomēr Spriedumā izmantotās pieejas dēļ Satversmes tiesa nesniedz atbildi uz lietas pamatjautājumu par to, vai šis ierobežojums pēc satura atbilst Satversmei.

Turklāt Spriedumā izmantotā pieeja vairākus kritērijus, kas Satversmes tiesas nolēmumos ierasti tiek apskatīti saudzējošāku līdzekļu kontekstā, pārnes kā kritērijus likumdošanas procesa analīzē. Tomēr tas, vai likumdevējs ir pienācīgi analizējis un pamatojis apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma satversmību kontekstā ar tiesas nodibināto judikatūru piespiedu nomas jautājumos, bija jānoskaidro, izvērtējot šāda ierobežojuma atbilstību samērīguma principam.

Tādējādi Spriedumā izmantotā pieeja apstrīdēto normu satversmības izvērtēšanai nav pamatota un tās dēļ Satversmes tiesa nav sniegusi argumentētu atbildi uz izskatāmās lietas pamatjautājumu.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, kā arī lietas materiālos esošo un tiesas sēdē noskaidroto, uzskatu, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

5. Lai izskatāmajā lietā izvērtētu, vai apstrīdētās normas atbilst Satversmei, Spriedumā bija jānoskaidro, vai apstrīdētajās normās ietvertajam ierobežojumam ir leģitīms mērķis, vai apstrīdētās normas piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai un šāds ierobežojums ir nepieciešams.

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka piespiedu nomas maksas apmēra ierobežojums ir vērsts uz to, lai pasargātu dzīvokļu īpašniekus no nesamērīgi augstiem mājas uzturēšanas izdevumiem. Tādējādi šāda ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-36-01 12.1. punktu un 2011. gada 27. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-22-01 12.3. punktu*). Turklāt apstrīdētās normas ir piemērots līdzeklis ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-36-01 14.1. punktu*).

Arī izskatāmajā lietā no Atbildīgās komisijas un Apakškomisijas sēdēs norādītā secināms, ka apstrīdētās normas pieņemtas ar mērķi aizsargāt dzīvokļu īpašnieku tiesības (*sk. Apakškomisijas 2017. gada 5. aprīļa sēdes un Atbildīgās komisijas 2017. gada 17. maija sēdes audioierakstus lietas materiālu 2. sēj.*). Tādējādi ir saskatāma cēloņsakarība starp apstrīdētajām normām un tajās ietvertā zemes īpašnieku pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi. Proti, apstrīdētās normas procentuāli ierobežo nomas maksas maksimālo apmēru situācijās, kad zemes īpašnieks un dzīvokļa īpašnieks nespēj vienoties.

Līdz ar to uzskatu, ka apstrīdētajām normām ir leģitīms mērķis un tās ir piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai.

6. Apstrīdētajā normā noteiktais tiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija*

sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu). Satversmes tiesai jāpārbauda, vai likumdevējs, ierobežojot personas pamattiesības, ir pienācīgi izvērtējis, vai nepastāv alternatīvi līdzekļi, kas personai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskartu mazāk (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 27. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-22-01 12.4.2. punktu*). Citstarp pamatojoties uz objektīvās izmeklēšanas principu, Satversmes tiesai ir jāmeklē un jāvērtē alternatīvie līdzekļi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 5. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2012-20-03 11.2. punktu, kā arī: Statkus S. Samērīguma otrais elements – pamattiesību ierobežojuma nepieciešamība. Jurista Vārds, 2017. gada 19. augusts, Nr. 36*).

Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, likumdevējs nebija izvērtējis alternatīvus līdzekļus, ar kuriem būtu iespējams sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi. Savukārt Saeima uzsvēra, ka iespējas izmantot alternatīvus līdzekļus konkrētajā situācijā ir ļoti ierobežotas un vienīgi apstrīdēto normu regulējums var efektīvi nodrošināt leģitīmā mērķa sasniegšanu.

Lai noteiktu tādu piespiedu nomas maksas regulējumu, kurš nebūtu pretrunā ar Satversmi, izvērtējums par to, kā šo nomas maksu salīdzināt ar citām līdzīgām situācijām, jāveic likumdevējam. Uzskatu, ka piespiedu nomas attiecības, kas veidojas starp vairākām privātpersonām, ir salīdzināmas ar situāciju, kad privātpersonām piederoša daudzdzīvokļu māja atrodas uz publiskai personai piekrītoša vai piederoša zemesgabala. Minētās tiesiskās attiecības citstarp tiek regulētas ar Ministru kabineta 2007. gada 30. oktobra noteikumiem Nr. 735 „Noteikumi par publiskas personas zemes nomu” (turpmāk – arī Noteikumi Nr. 735). Saskaņā ar šo noteikumu 7.2. apakšpunktu no 2010. gada 1. janvāra apbūvēta zemesgabala nomas maksu gadā nosaka 1,5 procentu apmērā no zemes kadastrālās vērtības. Savukārt atbilstoši Noteikumu Nr. 735 7.¹ punktam nomnieks papildus nomas maksai maksā iznomātājam likumos noteiktos nodokļus. Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis S. Bērtaitis norādīja, ka Noteikumi Nr. 735 ir vērsti uz to, lai izvairītos no publisko līdzekļu izšķērdēšanas. Proti, šādas piespiedu nomas maksas likmei ir jābūt tādai, lai nenotiktu valsts līdzekļu izšķērdēšana (*sk. 2018. gada 6. marta tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 6. sēj. 145. lp.*).

Nosakot apstrīdētajās normās piespiedu nomas maksas apmēru, Saeima ir ņēmusi vērā, ka zemes īpašnieks maksās arī nekustamā īpašuma nodokli par zemi. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka viens no apstākļiem, kas jāņem vērā, lai noteiktu, vai apstrīdētajās normās noteiktais piespiedu nomas maksas maksimālais apmērs pilda atlīdzības funkciju, ir zemes īpašnieka pienākums maksāt nekustamā īpašuma nodokli (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa sprieduma lietā sprieduma lietā Nr. 2008-36-01 15.3. punktu*). Regulējums, kas noteica nomnieka pienākumu papildus nomas maksai kompensēt iznomātajam nekustamā īpašuma nodokļa par zemi maksājumu, Likumā par dzīvojamo māju privatizāciju nav spēkā kopš 2014. gada 1. oktobra, bet Likumā par zemes reformu pilsētās – kopš 2015. gada 1. janvāra.

Zemes īpašniekam ir pienākums normatīvajos aktos noteiktajā termiņā maksāt nekustamā īpašuma nodokli par zemi neatkarīgi no tā, vai viņš ir vienojies ar daudzdzīvokļu mājas īpašniekiem par piespiedu nomas maksas apmēru. Proti, regulējums, kas nenosaka konkrētu piespiedu nomas maksas apmēru, bet gan tikai maksimāli pieļaujamo maksu ar formulējumu „līdz”, var radīt situāciju, ka gadījumā, ja starp pusēm nav panākta vienošanās, ienākums no īpašuma netiek gūts, bet zemes īpašniekam ir jāsedz īpašuma uzturēšanas izdevumi un jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis. Arī apstrīdētās normas var radīt situāciju, ka nomas maksas apmērs nav noteikts, jo zemes īpašnieks un dzīvokļa īpašnieks par to nevar vienoties, bet zemes īpašniekam arī šajā laikā jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis. Turklāt apstrīdētās normas nedod iespēju piedzīt nomas maksu vienkāršotā veidā – parāda ārpusstiesas atgūšanas procedūrā, brīdinājuma kārtībā vai ceļot maza apmēra prasību (*sk. arī pieteikumu lietas materiālu 1. sēj. 6. lp.*).

Turpretī Noteikumos Nr. 735 piespiedu nomas maksas apmērs un pienākums kompensēt nekustamā īpašuma nodokli ir precīzi regulēts. Proti, starp pusēm nevar pastāvēt strīds par nomas maksas apmēru. Noteikumu Nr. 735 regulējums ļauj iznomātajam piespiedu nomas maksas un minētās kompensācijas piedziņai izmantot Civilprocesa likumā paredzētās t.s. „vienkāršotās procedūras”. Tādējādi, salīdzinot piespiedu nomas maksas regulējumu, kas ietverts Noteikumos Nr. 735, ar apstrīdēto normu regulējumu, secināms, ka piespiedu

nomas attiecībās zemes īpašnieks – privātpersona – atrodas nelabvēlīgākā situācijā nekā publiska persona. Šādu situāciju nevar uzskatīt par atbilstošu taisnīguma principam, un to nevar attaisnot ar publisko līdzekļu izšķērdēšanas novēršanu. Konkrētajā gadījumā par taisnīgu piespiedu nomas maksas regulējumu būtu uzskatāms tāds, kas ļauj saņemt pienācīgu atlīdzību par zemes iznomāšanu, vienlaicīgi dodot iespēju zemes īpašniekam samaksāt nekustamā īpašuma nodokli un piedzīt vismaz daļu no piespiedu nomas maksas arī tad, ja starp pusēm nav panākta vienošanās.

Tādējādi uzskatu, ka pastāv alternatīvi līdzekļi, ar kuriem pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis varētu tikt sasniegts tādā pašā kvalitātē, vienlaikus mazāk ierobežojot zemes īpašnieku tiesības.

Līdz ar to apstrīdētās normas neatbilst samērīguma principam un Satversmes 105. pantam.

Satversmes tiesas tiesnesis

G. Kusiņš